

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра фізичної реабілітації та медико-біологічних основ фізичного
виховання

Дипломна робота (проект)

магістра

з теми **«СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ КОРЕКЦІЙНО-
РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ»**

Виконав: здобувач вищої освіти 2 року
навчання групи FT1-M22
спеціальності 227 Фізична терапія,
ерготерапія
Гура Олександр Сергійович

Керівник: Жигульова Е.О., кандидат
біологічних наук, доцент кафедри
фізичної реабілітації та медико-
біологічних основ фізичного виховання

Рецензент: Бутов Р.С., кандидат наук з
фізичного виховання та спорту, доцент
кафедри фізичної реабілітації та медико-
біологічних основ фізичного виховання

Кам'янець-Подільський – 2024

ЗМІСТ	Стор.
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ.....	7
1.1 Розвиток дитини з розладами аутистичного спектру.....	7
1.2 Мультидисциплінарний підхід у діагностиці аутизму....	10
1.3 Теоретичні підходи до побудови індивідуальних програм фізичної реабілітації для дітей з аутизмом.....	21
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	26
2.1 Методи дослідження.....	26
2.2 Організація дослідження.....	30
РОЗДІЛ 3 РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	34
3.1 Основні принципи складання програми фізичної реабілітації для дітей з аутизмом.....	34
3.2 Алгоритм фізичної реабілітації при аутизмі.....	39
3.3 Оцінка ефективності розробленої комплексної програми фізичної реабілітації для дітей з аутизмом.....	56
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

РАС	Розлади аутистичного спектру
ТВ	Терапевтичні вправи
ФТ	Фізична терапія

ВСТУП

Актуальність проблеми. Проблема вивчення розладів аутистичного спектра (РАС) у дитячому віці привертає дедалі більшу увагу науковців і практикуючих фахівців. Зростання медичної та соціальної значущості цієї проблеми пов'язане з більш точною діагностикою, і з тим, що РАС виступають психотичною складовою різних захворювань. Відомо, що ранній початок реабілітаційно-корекційних заходів значно покращує прогноз для дітей з РАС [1].

Більшість авторів, котрі досліджують РАС, стверджує, що комплексний підхід (медикаментозна терапія та реабілітаційно-корекційні заходи) є найбільш ефективним при лікуванні аутизму [1, 2]. Науковці досліджували можливість навчання дітей з аутизмом загально розвивальним вправам, ходьбі, стрибкам, бігу та зауважують на необхідності розвитку загальної і дрібної моторики дітей з аутичним спектром порушень і можливості корекції легких форм аутизму засобами фізичної терапії [3].

Рання реабілітація дитини з РАС сприяє формуванню необхідних навичок у повсякденному житті та спілкуванні [3, 4, 5]

Показник захворюваності РАС в Україні зростає: станом на кінець 2017 року він становив 27,8 випадків РАС на 100 000 дитячого населення. Кількість пацієнтів на обліку зросла з 662 у 2005 році до 7491 у 2017 році. Важливим є своєчасний початок реабілітації дитини з РАС, завдяки якій малюк матиме повноцінне соціальне життя: він зможе піти до загальноосвітньої школи, здобути середню та вищу освіту, працювати і мати сім'ю [3, 5, 6]. На сьогодні найбільшу доказову базу накопичили програми втручання, засновані на принципах поліпшення стосунків батьки-дитина та спрямовані на розвиток соціальних і комунікативних навичок [9, 10, 11]. Відповідно до положень міжнародної організації Autism Europe, одним із найважливіших факторів, котрий дозволяє досягти поліпшення

довгострокових результатів, є найбільш раннє втручання з фокусуванням уваги на соціальному, комунікативному, академічному та поведінковому розвитку [7]. Хоча аутизм діагностується в дитячому віці, проблеми, пов'язані із захворюванням, залишаються і у дорослих пацієнтів.

Метою роботи було вдосконалення програми фізичної реабілітації дітей з аутизмом в умовах навчально-реабілітаційного центру.

Завдання дослідження:

1. Висвітлити особливості розвитку дитини з розладом аутистичного спектру.

2. Розглянути мультидисциплінарний підхід у діагностиці аутизму.

3. Схарактеризувати теоретичні підходи до побудови індивідуальних програм фізичної реабілітації для дітей з аутизмом.

4. Розкрити основні принципи складання програми фізичної реабілітації для дітей з аутизмом.

5. Проаналізувати вплив комплексної програми фізичної реабілітації на дітей з аутизмом.

6. Розробити алгоритм побудови персоніфікованої програми з фізичної реабілітації для дітей, хворих на аутизм.

Об'єкт дослідження – корекційно-реабілітаційна робота з дітьми з розладами аутистичного спектра в умовах навчально-реабілітаційного центру.

Предмет дослідження – структура та зміст програми фізичної реабілітації для дітей з аутизмом.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань було використано такі методи: загально-наукові (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення даних науково-методичної літератури, емпіричних даних наукового дослідження та матеріалів експериментальних досліджень сучасних учених), клінічні, інструментальні, методи математичної обробки отриманих даних.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати

мають практичне значення, оскільки вони сприятимуть оптимізації корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми з розладами аутистичного спектра в умовах навчально-реабілітаційного центру. Апробована комплексна програма фізичної реабілітації на дітей з аутизмом може бути використана фізичним терапевтом, ерготерапевтом, лікарем ФРМ для забезпечення соціально-психологічного благополуччя дітей і батьків.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що доповнено та розширено дані щодо позитивного впливу сучасних заходів фізичної реабілітації на психофізичний розвиток дітей з РАС; дістали подальшого розвитку знання щодо застосування терапевтичних вправ в організації реабілітаційного процесу дітей з аутизмом.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на науковій конференції студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за підсумками НДР у 2023-2024 н.р. (м. Кам'янець-Подільський 09-10 квітня 2024 року) та на засіданнях випускової кафедри фізичної реабілітації та медико-біологічних основ фізичного виховання.

Структура та обсяг дипломної роботи магістра. Роботу викладено на 71 сторінці, з яких 64 основного тексту. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку 44 використаних літературних джерел, містить рисунки та таблиці.

ВИСНОВКИ

Аутизм є складним розладом розвитку, який характеризується порушеннями в соціальній взаємодії, комунікації та поведінці. Етіологія та патогенез аутизму до кінця не з'ясовані, але передбачається, що вони є результатом взаємодії генетичних і екологічних факторів.

Сучасні методи діагностики аутизму включають в себе різноманітні підходи, які дозволяють лікарям та спеціалістам визначити наявність аутизму та оцінити його ступінь важкості. Діагностика аутизму зазвичай є багатоетапним процесом і вимагає співпраці багатьох спеціалістів.

Фізична реабілітація є одним з основних методів лікування дітей з аутизмом. Вона допомагає поліпшити моторику, баланс, координацію та інші фізичні функції, які можуть бути порушені у дітей з аутизмом. Реабілітаційні втручання можуть допомогти дітям з аутизмом розвинути навички самообслуговування та покращити їхню здатність взаємодіяти з навколишнім середовищем.

Фізична реабілітація дітей з аутизмом має бути гнучкою, індивідуалізованою та побудованою на взаємодії між терапевтом і дитиною. Вона може допомогти в поліпшенні фізичного розвитку, сенсорної інтеграції та соціальних навичок дитини, а також покращити її якість життя; повинна проводитися в індивідуальному порядку, з урахуванням індивідуальних потреб і особливостей розвитку дитини. Тривалість і частота занять визначаються лікарем фізичної та реабілітаційної медицини, фізичним терапевтом та іншими членами мультидисциплінарної команди.

Рання діагностика і комплексне лікування аутизму можуть допомогти дітям з аутизмом досягти максимального рівня розвитку і самостійності.

Аналіз, синтез і узагальнення даних наукової та науково-методичної літератури дозволили сформулювати основні принципи складання та використання індивідуальних реабілітаційних програм для дітей з аутизмом:

1. Принцип індивідуального підходу.

2. Принцип простоти та доступності реабілітаційної програми.
3. Принцип наочності та практичності.
4. Принцип свідомості і активності.
5. Принцип систематичності.

Ці принципи визначають та підтримують фундаментальні аспекти індивідуальної фізичної реабілітації для дітей з аутизмом, сприяючи максимальному розвитку їхніх потенцій та покращенню якості життя.

Реалізація програми фізичної реабілітації для дітей з аутизмом вимагає тісної співпраці між мультидисциплінарною командою, батьками і всією родиною дитини. Програма повинна виконуватися регулярно, як в реабілітаційному закладі, так і вдома. Контроль виконання програми є важливим компонентом процесу, оскільки він дозволяє не лише оцінити ефективність програми, але й своєчасно внести зміни, якщо це необхідно.

Комплексна програма фізичної реабілітації для дітей з аутизмом спрямована на розвиток рухових навичок, координації, сенсорної інтеграції та соціальних вмінь у дітей з розладами аутистичного спектра (РАС). Така програма має бути індивідуалізованою, враховуючи особливості кожної дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білавич Г. В., Багрій М. А., Борис У. З. Підготовка фахівців до навчання дітей з особливими освітніми потребами. Медична освіта. 2023. № 2. С. 5-10.
2. Бойко О. В. Фізична терапія в комплексному лікуванні дітей з аутизмом. Матеріали науково-практичної конференції «Актуальні питання діагностики та лікування аутизму у дітей». Київ, 27-28 січня 2022 року. С. 45-49.
3. Вітомська М. В. Сучасні підходи до ерготерапії дітей з розладами аутистичного спектра. Український журнал медицини, біології та спорту. 2021. Том 6, № 2 (30). С. 7-12.
4. Воробей О., Бобир Р. Місце дитини-аутиста в сучасному Українському суспільстві. Етнічна історія народів Європи. 2012. Випуск 37. С. 79-82.
5. Глаголич О. До питання іменування розладів аутистичного спектра в українській науці. Професійні компетентності фахівців фізичної терапії та ерготерапії: інноваційні підходи: збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 19-20 жовтня 2023 р., Ужгород / Упорядник: д.пед.н. С.В. Стеблюк. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. С. 33-37.
6. Деркач Л. Г. Особливості психомоторного розвитку дітей з аутизмом. Вісник психоневрології. 2019. Т. 27. № 1. С. 108-114.
7. Дмитрієва О. О., Єфіменко Л. А. Роль фізичної терапії в ранньому втручання у дітей з аутизмом. Матеріали науково-практичної конференції «Сучасні методи діагностики та лікування аутизму у дітей». Київ, 25-26 лютого 2021 року. С. 23-26.
8. Дмитрук О. В. Ефективність раннього втручання у дітей з аутизмом. Збірник наукових праць «Педагогічні науки», 2020. №1 (94). С. 124-130.
9. Дубовик К. В. Порушення рухових функцій при розладах аутистичного спектра у дітей. Клінічна типологія та терапія. Нейро News. Психоневрологія и нейропсихіатрія. 2019. №3. С. 22-28.

10. Клімова О. О. Особливості сенсорної інтеграції у дітей з аутизмом. Педагогіка і психологія. 2021. №1(88). С. 90-96.
11. Ковальчук І. В. Вплив раннього втручання на розвиток комунікативних навичок дітей з аутизмом. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Педагогіка. Психологія. 2022. №3 (66). С. 138-142.
12. Колесник О. О. Роль сім'ї у ранньому втручання у дітей з аутизмом. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2022. Т.2. № 38. С. 124-131.
13. Косенко О. В. Ефективність фізичної терапії у дітей з аутизмом. Матеріали науково-практичної конференції «Проблеми діагностики та лікування аутизму у дітей». Київ, 22-23 січня 2020 року. С.67-70.
14. Кравченко І. М. Особливості соціальної взаємодії дітей з аутизмом. Педагогіка і психологія. 2022. № 2(89) С. 80-86.
15. Ліщинська О. В. Особливості когнітивного розвитку дітей з аутизмом. Вісник Національного університету «Острозька академія». Серія Психологія. 2022. №3 (22). С. 21-27.
16. Мартинюк В. Ю., Моїсеєнко Р. О., Зінченко С. М. Основи медико-соціальної реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи. Київ: Інтермед. 2005. 416 с.
17. Мельник О. В. Особливості мовленнєвого розвитку дітей з аутизмом. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія Педагогіка. 2022. №8. С. 15-22.
18. Островська К. О. Психологічний супровід професійної реабілітації осіб з розумовою відсталістю. Професійна психологія: реалії та перспективи розвитку. 2014. С. 212-216.
19. Островська К. О. Засади комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям з аутизмом : монографія. Львів : Тріада плюс, 2012. 520 с.
20. Плокінгер Е., Стеблюк С. Діагностичні методики комплексного вивчення дітей з розладами аутистичного спектру. Професійні компетентності фахівців фізичної терапії та ерготерапії: інноваційні підходи: збірник тез

доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 19-20 жовтня 2023 р., Ужгород / Упорядник: д.пед.н. С.В. Стеблюк. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. С. 131-133.

21. Порада А. М., Порада О. В. Медико-соціальна реабілітація і медичний контроль: підручник. К.: ВСВ «Медицина», 2011. 296 с.
22. Породько М. І. Корекція психомоторного розвитку дітей з аутистичним спектром порушень. Метеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти. Секція корекційної і соціальної педагогіки та інклюзії. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 2017. Вип. 2. С. 111-114.
23. Породько М.І. Фізична реабілітація і аутизм: [навч. посіб.]. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 53 с.
24. Призванська Р.А. До проблеми застосування музичної терапії в системі корекційної роботи з дошкільниками, які мають розлади спектру аутизму. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 10/ за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2017. С. 255-263.
25. Розлади спектра аутизму у дорослих: сучасний стан проблеми / І. Я. Пінчук, В. Я. Пішель [та ін.]. НейроNews. 2014. № 2 (57). С. 9-11.
26. Сорока О. В. Можливості комплексних арт-терапевтичних технологій у педагогічній реабілітації дітей з особливими потребами. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2017. №1 (306). С. 186-195.
27. Столяр А. О., Осадчук О. В. Рання діагностика та корекція аутизму: світовий досвід та українські реалії. Київ: ТОВ «Видавництво А.С.К.». 2019. 70 с.
28. Таран І. В., Валюшко, Ю. Ерготерапія, як сучасний напрямок фізичної реабілітації хворих із травмами й захворюваннями нервової системи. Теоретичні та методичні проблеми фізичної реабілітації. 2016. С. 292-298.
29. Темерівська Т. Г., Ворнічеса Т. В. Особливості фізичної реабілітації дітей з розладами аутистичного спектру. Молодий вчений. 2018. №3. С. 167-170.

30. Чуприков А. П., Хворова Г. М. Розлади спектра аутизму: медична та психолого-педагогічна допомога. Л., 2012. 184 с.
31. Шаповалова І., Псарьова, А. Вплив засобів фізичної реабілітації на дітей з раннім дитячим аутизмом та з розладами спектра аутизму. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць. 2017. №4 (23). С. 288-292.
32. Шевцова Г. О., Морозова О. В. Аутизм: сучасні підходи до ранньої діагностики та корекції. Київ: Видавництво «Медицина». 2020. 210 с.
33. American Psychiatric Association. (2022). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.). Arlington. URL: [https://repository.poltekkes-kaltim.ac.id/657/1/Diagnostic%20and%20statistical%20manual%20of%20mental%20disorders%20%20DSM-5%20\(%20PDFDrive.com%20\).pdf](https://repository.poltekkes-kaltim.ac.id/657/1/Diagnostic%20and%20statistical%20manual%20of%20mental%20disorders%20%20DSM-5%20(%20PDFDrive.com%20).pdf) (Date of access 24.03.24).
34. Bogdan R., Bilge S. Autism spectrum disorder: A review of the evidence for early intervention. *Pediatrics*. 2022. №149(6), P. 2022-2028.
35. Cascio C. J., Odom S. L. Early intervention for children with autism spectrum disorder: Evidence-based practices. 2014. Vol 19. №1. P. 8-12.
36. Chevallier C., Eliez S. Neuroimaging of autism spectrum disorder: A review of the literature. *Neuropsychopharmacology*. 2022. №47(1). P. 13-32.
37. Kasari C., Smith T. J. Early intensive behavioral intervention for autism spectrum disorder: A review of the literature. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 2022. №61(1). P. 1-11.
38. Mundy P., Sigman M. Early intervention for children with autism: The benefits of focused intervention. New York, NY: Guilford Press. 2006. P. 45-56
39. Reichow B., Volkmar F. R. The effectiveness of early intervention for autism spectrum disorder: A research synthesis. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2022. №52(1). P. 323-338.
40. World Health Organization. (2023). International classification of diseases (11th ed.). Geneva, Switzerland. URL:

<https://www.who.int/standards/classifications/classification-of-diseases> (Date of access 21.02.24).

41. Glaze L., Odom S. L. The effects of early intervention on outcomes for children with autism spectrum disorder: A systematic review. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2018. №48(1). P. 36-54.
42. Hartley S. L., Comas J. J. The role of physical therapy in the early intervention of children with autism spectrum disorder. *Physical Therapy in Pediatrics*. 2018. №38(3). P. 242-256.
43. Kasari C., Smith T. J. Early intensive behavioral intervention for young children with autism spectrum disorder: A systematic review. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 2013. №52(1). P. 41-65.
44. Reichow B., Volkmar F. R. The effectiveness of early intervention for children with autism spectrum disorders: A research synthesis. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2010. №40(1). P. 323-338.